

ZSIGMOND CSABA

A rendőrségi fegyverhasználat

A rendőrségi fegyverhasználatot a rendszerváltozás után a rendőrségről szóló, ma is hatályos 1994. évi XXXIV. törvény szabályozza. Jelentős változást a 9/2004. (III. 30.) AB határozat hozott, amely egyebek között alkotmányellenesnek minősítette a törvény 54. § h) pontját, amely az állam elleni, illetve emberiesség elleni bűncselekmények elkövetőjének elfogása és szökésének megakadályozása esetén tette lehetővé a fegyverhasználatot.

Kiemelendő a 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet által bevezetett gyakorlati változás, amely a szolgálati előljáró kötelességévé tette a lőfegyverhasználat jog- és szakszerűségének kivizsgálását, ellentétben a korábbi 3/1995. (III. 1.) BM rendelet előírásaival, amely szerint minden esetben az ügyészség feladata volt a fegyverhasználat kivizsgálása. A jelenleg hatályos szolgálati szabályzat is a szolgálati előljáró feladatává teszi a kivizsgálást.

A rendőri fegyverhasználat fogalma, alapelvei, alanya

Az Rtv. 53. § (1) bekezdése szerint: „*Lőfegyverhasználatnak csak a szándékosan, személyre leadott lövés minősül.*”

A lőfegyverhasználatnál megkívánt szándékosságot az Rtv. nem fejt ki. Nagy-Juhák István fegyverhasználatról szóló jegyzete szerint: „*Szándékosnak az ítélőképessége birtokában lévő rendőr tudatos és akaratlagos cselekvését kell érteni.*”¹

Az idézett fogalmi meghatározás szerint ahhoz, hogy egy rendőr által leadott lövést lőfegyverhasználatként értékeljünk, a lövésnek négy fogalmi elemnek kell megfelelnie:

- a rendőrnek a lövés leadásakor az *ítélőképessége birtokában* kell lennie;
- a lövésnek *tudatosnak* kell lennie;
- a lövésnek *akaratlagosnak* kell lennie;
- a lövésnek *más személy ellen* kell irányulnia.

---

¹ Nagy-Juhák István: A rendőr fegyverhasználati joga. BM Kiadó, Budapest, 1997, 5. o.

Az *ítélőképesség* fogalmi megértéséhez a büntetőjog-irodalomban ismert beszámítási képesség fogalmat tekinthetjük alapnak. Nagy Ferenc szerint a beszámítási képességet kizárja a *kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés, illetve az önhibából eredő ittas és bódult állapot*.² Gyakorlati értelemben nem értékelhető fegyverhasználatként az olyan rendőr által leadott lövés, aki a lövés leadásakor nem volt beszámítható állapotban (kóros elmeállapotban, kényszer, fenyegetés hatása alatt, illetve ittas vagy bódult állapotban adta le a lövést). A rendőr által ilyen állapotban leadott lövés nem vizsgálható az Rtv. alapján fegyverhasználatként, hiába áll fenn esetlegesen a löfegyverhasználat valamely, az Rtv.-ben felsorolt különös feltétele. A lövés pontos körülményeinek vizsgálata csak büntetőeljárás keretein belül lehetséges, ezért az illetékes nyomozó ügyészségnél büntetőeljárást kell kezdeményezni.

A lövés *tudatossága* a lövés leadásakor a rendőri fegyverhasználat releváns tényének helyes felismerését, ismeretét jelenti. A rendőri fegyverhasználat során a lövést leadó rendőr tudatának át kell fognia, hogy a fegyverhasználat Rtv.-ben felsorolt valamely esete áll fenn, tehát *például jogos védelmi helyzetben van, élet elleni közvetlen támadást kell elhárítani, valaki löfegyverrel, robbanóanyaggal akar bűncselekményt elkövetni, stb.*

A törvényben felsorolt esetek összes releváns körülményét ismernie kell: a támadás valóban élet ellen irányult, a használt eszköz valóban löfegyver vagy robbanóanyag volt stb., ezekkel a tényekkel kapcsolatban nem állhat fenn téves tudattartalom.

A lövés *akaratlagossága* a rendőr aktív, a lövésre irányuló, *szándékos* magatartását jelenti. A rendőr az említett ítélőképessége birtokában, a löfegyverhasználat feltételeit alkotó tények helyes tudatában, szándékosan ad le lövést. A szándékos magatartás a büntetőjog-irodalom szerinti szándékosság (azon belül is az egyenes szándék) akarati-érzelmi oldalát jelenti. Az intézkedő rendőr a releváns tények ismeretében akarja, hogy a löfegyverből kilépő lövedék az intézkedés alatt álló személy testét találja el.

A rendőri fegyverhasználat alapelvei

Mind az intézkedő rendőr, mind a kivizsgáló parancsok számára adódhatnak olyan situációk, amelyek során nehéz megítélni a hatályos szabályozás alapján a kényszerítő eszköz jogszerűségét, azonban konkrét situációkban a

² Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001, 219. o.

fegyverhasználat elemzésénél az alapelvek segítségével könnyebb értelmezni a törvényt. Az alapelvek – tekintve a joghézagokat és az eltérő értelmezési lehetőségeket – ezért egyes jogesetek megítéléséhez segítséget adhatnak.

Az alapelveket az alaptörvény, az Rtv., a szolgálati szabályzat, és az Alkotmánybíróság fegyverhasználattal kapcsolatos alkotmányossági megállapításai alapján lehet lefektetni.

Hivatkozott jegyzetében Nagy-Juhák István a következő alapelveket fektette le a rendőri fegyverhasználattal kapcsolatban:

- a) *törvényhez kötöttség elve;*
- b) *arányosság elve;*
- c) *humanitás elve;*
- d) *a jog és kötelezettség egységének elve;*
- e) *a „végső eszköz” elve.*

Ezek az 1997-ben kidolgozott alapelvek a mostani jogi környezetben (új alaptörvény, új szolgálati szabályzat) is megállják a helyüket, így az alkalmazásuk segíthet jogalkalmazói gyakorlatban.

A törvényhez kötöttség elve

Az alaptörvény a *Szabadság és felelősség* című fejezetben megfogalmazza az alapvető emberi jogokat, így egybek között az élethez, személyi szabadsághoz, emberi méltósághoz való jogokat, amelyek mindenkit egyformán illetnek meg. Ezekről senkit nem lehet önkényesen megfosztani.³ A rendőri fegyverhasználat azonban korlátozhatja a felsorolt alapjogokat, elsősorban az élethez való jogot, így a törvényhez kötöttség alapelve azt jelenti, hogy csak a rendőrségi törvényben meghatározott esetekben és módon van lehetőség a fegyverhasználatra, amely alapvető emberi jogokat korlátozhat.

Az arányosság elve

Ez az alapelv az Rtv. 15. §-ában megfogalmazott arányossági követelményből vezethető le.

E szerint: „15. § (1) *A rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával.*

---

³ Alaptörvény II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek vele született joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

(2) Több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.

A szolgálati szabályzat szerint „39. § (1) Az Rtv. szerinti kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha az intézkedés alá vont magatartása, ellenszegülésének mértéke annak Rtv. szerinti alkalmazását indokolja. A nagyobb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással járó kényszerítő eszköz akkor alkalmazható, ha a kisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással járó kényszerítő eszköz alkalmazása nem vezetett eredményre vagy sikere eleve kiátástan.

Az alapelv a jogos védelem arányosság (szükségesség) fogalmával azonos. A jogos védelem esetén az arányosság (szükségesség) azt jelenti, ha rendelkezésre áll enyhébb elhárítási mód, amellyel egyértelműen és biztonságosan elhárítható egy támadás, elvárható, hogy a védekező azzal hártsa el. Ugyanez igaz a fegyverhasználatra is: ha enyhébb sérelmet okozó kényszerítő eszközzel elérhető az intézkedés célja, azt kell választani.

A humanitás elve

Ennek az alapelvnek lehetne az *élet védelmének alapelve* is a neve, mivel jegyzetében Nagy-Juhák az élethez, az emberi méltósághoz való jog alkotmányos alapjogából és azzal kapcsolatos alkotmánybírói döntésekből vezeti le.

Az Rtv. különböző helyeken különösen fontos szabályokat fogalmaz meg ennek kapcsán: „2. § (1) A rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak. A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.

16. § (4) A rendőr nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást köteles megtagadni. A rendőr az ilyen magatartás tanúsítójával szemben, annak megakadályozása érdekében, a szolgálati beosztására, a rendfokozatára, személyére tekintet nélkül köteles intézkedni.

17. § (2) A rendőri intézkedés során a kényszerítő eszköz alkalmazása esetén lehetőleg kerülni kell a sérülés okozását, az emberi élet kioltását. Az intézkedés folytán megsérült személy részére – amint ez lehetséges – segítséget kell nyújtani, szükség esetén a rendőr gondoskodik arról, hogy a sérültet or-

vos elláthassa, kórházi elhelyezése esetén a hozzátartozó vagy más, a sérülttel kapcsolatban álló személy erről értesüljön.”

Ezeket a szabályokat minden fegyverhasználatkor, és annak kivizsgálása során figyelembe kell venni, ezt az alapelvet ezek a szabályok töltik ki tartalommal.

A jog és kötelezettség egységének elve

A hivatkozott jegyzet a korábban hatályos rendőrség szolgálati szabályzatról szóló 3/1990. (III. 30.) BM rendeletben foglaltak alapján vezette le ezt az alapelvet, amely megfogalmazta: „*a rendőr jogszerű szolgálata teljesítésekor köteles intézkedéseinek érvényt szerezni, ennek érdekében előzetes figyelmeztetést után joga van kényszerítő eszközök alkalmazására*”.

Ennek kapcsán a jegyzet kifejtette: „*Amennyiben a rendőr csak lőfegyver alkalmazásával tud intézkedésének érvényt szerezni – és erre az Rtv. alapján joga van – akkor a fentiek értelmében egyúttal kötelezett is a fegyverhasználatra.*”⁴

Az alaptörvény 46. cikk (1) bekezdése szerint a rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.

Az Rtv. az intézkedési kötelezettség kapcsán kifejti

13. § (1) A rendőr jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt halaszthatatlan esetben szolgálaton kívül is terheli, feltéve, hogy az intézkedés szükségességének időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van.

Mind az alaptörvény, mind az Rtv. rendelkezéséből kitűnik, hogy a rendőr köteles bűncselekmények, közbiztonságot veszélyeztető cselekmények stb. észlelése esetén intézkedni. Ezek olyan konfliktushelyzetek lehetnek, amelyek megoldása rendőri fegyverhasználatot tehet szükségessé, így kötelezettségé is válik a legsúlyosabb kényszerítő eszköz alkalmazása.

---

⁴ Nagy-Juhák István. i. m. 11. o.

A végső eszköz elve

Az alapelv majdnem teljesen megegyezik a már említett arányosság (szükségesség) alapelvével. Az arányosság (szükségesség) alapelve ugyanezt követeli: akár élet elleni támadás elhárításánál sincs szükség fegyverhasználatra, ha a támadás testi kényszerrel is *biztonságosan* elhárítható. A jogalkalmazónak ezen alapelv kapcsán nemcsak azt kell vizsgálnia, hogy enyhébb kényszerítő eszköz is rendelkezésre állt volna-e, hanem azt is, hogy a fegyverhasználatot megelőző protokoll érvényesült-e, vagy ha mellőzték, arra törvényes lehetőség volt-e.

A rendőri fegyverhasználat jog- és szakszerűsége

Rendőri fegyverhasználat utáni kivizsgálás esetén elsődlegesen a jogszerűséget kell tanulmányozni. Az Rtv. figyelembevételével kiemelten vizsgálandó:

- a leadott lövésre az Rtv. 52. (jogos védelem, végszükség) vagy 55. §-ában felsorolt pontok valamelyike alapján került-e sor;
- az Rtv. 55. §-ban foglalt korlátozások érvényesülése: vétkes személy veszélyeztetése fennállt-e, vagy vétkes személy a lövéssel okozati összefüggésben megsérült, volt-e lehetőség állatra, tárgyra leadható lövésre ember helyett;
- az Rtv. 56. §-ában foglalt megelőző intézkedések sor került-e, ha nem, azok az Rtv. 56. § (2) bekezdése alapján voltak-e mellőzhetők.

A szolgálati szabályzat alapján jogszerűségi szempontból elsősorban a 47. §-ban foglaltak érvényesülését kell vizsgálni.

47. § (1) A löfegyverhasználat során a lövést lehetőleg végtagra kell irányítani.

(2) Az Rtv. 55. §-ában meghatározottakon túl nincs helye a löfegyverhasználatnak, ha a löfegyverhasználat az államhatáron átlövést idézne elő, valamint a határúton közlekedő személlyel szemben, kivéve, ha fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadást, vagy fegyveres ellenállást kell leküzdeni.

(3) Ha a törvény csak a közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítása céljából teszi lehetővé a fegyverhasználatot és a közvetlen fenyegetés vagy támadás bármely oknál fogva megszűnt, a löfegyverhasználati jogosultság is azonnal megszűnik. A löfegyverhasználat további alkalmazásának helye nincs, ha az a célját elérte.

Ha a fegyverhasználat jogszerűtlen, a fegyverhasználat bűncselekménynek, vagy fegyelmi vétségnek minősíthető.

A rendőri fegyverhasználat szakszerűsége

Minden rendőri fegyverhasználat után vizsgálándó a szakszerűség is. A szakszerűség nehezen definiálható fogalom, és a hatályos Rtv. sem fogalmazza meg jelentését. *Buzás Gábor* meghatározása szerint „a szakszerűség az előírásokban, ajánlásokban rögzített, a gyakorlati tapasztalatok alapján kidolgozott és bevált taktikák és technikák hatékony, biztonságos alkalmazását jelenti”⁵.

A rendőri fegyverhasználat szakszerűségi szempontból való vizsgálatakor a rendőri fegyverhasználattal kapcsolatban kialakított gyakorlati ajánlások érvényesülését kell elsősorban vizsgálni, amelyek elsősorban különböző intézkedéstaktikai szakkönyvekben találhatók.

Megjegyzem, nemcsak intézkedéstaktikai szakirodalomban található ilyen típusú ajánlások, hanem a szolgálati szabályzat 5. § (4) bekezdése is tartalmaz efféle: „A rendőri intézkedés során úgy kell eljárni, hogy a rendőr megelőzze megtámadását, lefegyverzését, továbbá akadályozza meg, hogy a figyelmét a szolgálati tevékenységtől elvonják vagy lekötöttségét jogellenes cselekmény elkövetésére használják fel.”

A szakszerűtlen fegyverhasználat fegyelmi felelősséget is megalapozhat.

A fegyverhasználat korlátai

Az Rtv. 55. §-a korlátokat fogalmaz meg a rendőri fegyverhasználattal kapcsolatban.

55. § *Nincs helye löfegyverhasználatnak – a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadás, fegyveres ellenállás leküzdése, illetőleg a tömegben lévő személlyel szembeni használat (57. §) kivételével – ha*

a) olyan személy életét vagy testi épségét veszélyezteti, akivel szemben a löfegyverhasználat feltételei nem állnak fenn;

b) a rendőri intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető.

Egy rendőri fegyverhasználatot is megalapozó helyzetben nehéz megítélni, hogy éppen veszélyeztetve van-e vétkes személy élete, testi épsége. Ilyen típusú helyzetben nem lehet kiszámolni a lövedékek útját. Ugyanígy nehéz helyzetbe kerül a kivizsgálást végző parancsnok is, ha vétkes személyt talál

⁵ Buzás Gábor: Közigazgatás – rendészet – rendőri intézkedés. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2010

ér, esetleg a vétklen személy meghal, míg az, akivel szemben fennállt a fegyverhasználat jogossága, csak könnyebben sérül.

A vétklen személyt ért lövés – ahogyan kifejtettem – nem minősül löfegyverhasználatnak a hiányzó szándékosság miatt a vétklen személy tekintetében. Az ilyen eseteket vétklen lövésként kell vizsgálni.⁶

A törvény feloldja a korlátozást, ha fegyveresen, felfegyverkezve, fegyveresen elkövetett támadás, vagy így tanúsított ellenállás leküzdése, vagy a tömegben lévő személlyel szemben kerül sor fegyverhasználatra. Gyakorlatilag ilyen helyzetekben a rendőr – tekintet nélkül arra, hogy vétklen személyek megsérülhetnek – használhatja fegyverét az Rtv. által adott felhatalmazás alapján.

A törvény csak a felsorolt eszközökkel (fegyver, felfegyverkezve stb.) elkövetett támadások elhárítása esetén ad lehetőséget a fegyver használatra, ha vétklen személy élete, testi épsége veszélybe kerül. Érdekeség, hogy például nem biztosított a fegyverhasználat, ha vétklen személy élete veszélyeztetve van, és a támadás eszköz nélkül zajlik. Például olyan esetben, ha valaki puszta kézzel fojtogatja áldozatát, a rendőr nem lőhet a támadóra, ha a löirányban vétklen személy tartózkodik. Lőhet viszont olyan helyzetben, ha valakit fegyveres emberrabló tart fogva, aki pajzsként maga előtt tartja áldozatát. Ilyen esetben felhatalmazza a törvény arra, hogy „kilője” a tús mögöl az elkövetőt.

A *b)* pont kapcsán gyakorlati szempontból olyan helyzetekre kell gondolni, amikor valaki állattal (jellemzően kutyával) hajt végre támadást, itt a törvény előírása alapján az állatra kell lőni. Tárgy esetében tipikus helyzet a járművel támadó személy, ez esetben a törvény elsősorban a járműre irányuló lövést írja elő.

---

⁶ A vétklen lövés foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetésnek minősülhet, így a kivizsgáló parancsnoknak e gondatlan bűncselekmény tényállási elemeinek irányából kell vizsgálódnia. 165. § (1) Aki foglalkozási szabály megszegésével más vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét gondatlanságból közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi sértést okoz, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A cselekmény elkövetési magatartása a foglalkozási szabály megszegése. Foglalkozási szabályként a rendőrségi törvény 55. §-ában foglalt előírást kell tekinteni, vagyis vizsgálni kell, hogy a lövés leadásakor közvetlen veszélyben volt-e olyan személy élete, testi épsége, akivel szemben nem állt fenn a fegyverhasználat feltétele. A közvetlen veszély tekintetében vizsgálendő, hogy térben és időben konkrét személy vagy személyek vonatkozásában fennállhatott-e a sérülés reális esélye. Gyakorlatban például reális esély lehet erre akkor, ha a lövés irányában vétklen személyek tartózkodnak.

A fegyverhasználatot megelőző intézkedések

56. § (1) A lőfegyverhasználatot a következő sorrendben meg kell előznie
- a) felhívásnak, hogy a felhívott a rendőri intézkedésnek engedelmeskedjék;
  - b) más kényszerítő eszköz alkalmazásának;
  - c) figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik;
  - d) figyelmeztető lövésnek.

(2) A lőfegyverhasználatot megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők, ha az eset összes körülményei folytán a megelőző intézkedésekre már nincs idő, és a késedelem az intézkedés eredményességét, a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.

A törvény által előírt megelőző intézkedések azt a célt szolgálják, hogy alkalmazásukkal a fegyverhasználat megelőzhető legyen, összhangban a végső eszköz elvével.

A b) pont kapcsán a törvény nem határozza meg a rendőrnek, hogy melyik kényszerítő eszközt alkalmazza, így ez a rendőr belátására van bízva. Azt kell alkalmaznia, amellyel szerinte elérhető az intézkedés célja.

A törvény fő szabályként fokozatosságot vár el, vagyis a felsoroltak szerint kell haladni olyan helyzetben, ha erre a körülmények lehetőséget adnak.

A (2) bekezdés szerinti kivétel lehetőséget ad a fokozatosság részben vagy egészben való mellőzésére.

Részben való mellőzés lehetősége esetén az a)–d) pontokban felsoroltak átutorthatók, felcserélhetők. Teljes mellőzés esetén a rendőr azonnal használhatja a fegyverét.

A törvény idő hiányában engedi meg a megelőző intézkedések részben vagy egészben való mellőzését, ha az arra fordított idő

- az intézkedés eredményességét;
- a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti.

Az intézkedés eredményességének veszélyeztetése úgy értelmezendő, hogy az Rtv. 54. §-a alapján fennáll a fegyverhasználati jog, csupán fegyverhasználattal akadályozható meg egy abban foglalt cselekmény végrehajtása, és idő hiányában az Rtv. által előírt megelőző intézkedések mellőzhetők. Például közveszélyokozás elkövetőjével szemben kell alkalmazni, akinek a cselekménye csak azonnali lőfegyverhasználattal akadályozható meg, vagy bűncselekmény lőfegyverrel való elkövetését kell megakadályozni stb.

Jogalkalmazói gyakorlati kérdés, hogy a későbbiekben tárgyalt szituációs jogos védelem esetén hogyan értelmezhető ez a fokozatosság.

A rendőri fegyverhasználat jogos védelem és végszükség esetén

A konkrét szituációkat, amelyekben a rendőr löfegyvert használhat, a rendőrségi törvény tételesen felsorolja az 54. §-ban. A törvény szövege a tételes felsorolás előtt az 52. §-ban utal arra, hogy „*a rendőrt a löfegyver használati jog – a jogos védelem és a végszükség esetein kívül – az e törvényben foglaltak szerint illeti meg*”.

A rendőrségi törvény szövegéből kiderül, hogy az 54. §-ban tételesen felsorolt eseteken túl jogos védelmi helyzetben és végszükségben is lehetséges van a rendőrnek a fegyverhasználatra. Miért ne illetné meg a rendőrt a jogos védelem, hiszen már az alaptörvény V. cikkében is szerepel, vagyis alkotmányos alapjogként fogható fel, hogy „*mindenkinek joga van a törvényben meghatározottak szerint a személye illetve tulajdona ellen intézett vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához*”.

Jogos védelem során alkalmazott rendőri fegyverhasználat

E jogintézményt a 2013. július 1-jén hatályba lépő, a büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény jelentősen megváltoztatta, leginkább az úgynevezett szituációs jogos védelem bevezetésével, és némileg változtatta az úgynevezett klasszikus jogos védelem szövegét is, de erre a tanulmány keretei között nem térek ki.

Az úgynevezett klasszikus jogos védelemnél előforduló rendőri fegyverhasználat:

22. § (1) Nem büntetendő az a cselekmény, amely a saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

E tanulmány készítésekor az elmúlt öt év rendőri fegyverhasználatát (összesen tíz eset) vizsgáltam meg. Az összes esetenél klasszikus jogos védelmi helyzet is fennállt, illetve az összes esetenél az Rtv. egyes más pontjai alapján is jogszerűnek minősítették a fegyverhasználatot. (Megjegyzem, a jogos vé-

delmi helyzet és egyes a törvényben felsorolt szituációk között átfedések észlelhetők, de erről majd az egyes szituációk elemzésénél írok részletesebben.)

A gyakorlatban rendőri fegyverhasználati jogot keletkeztető klasszikus jogos védelmi szituációk a következők:

- ha a rendőrt intézkedés során vagy szolgálatellátása során váratlanul támadják meg;
- más személyt ér támadás, akinek a védelmében fellép a rendőr;
- a felsorolt támadások a rendőr vagy a megtámadott személy élete, testi épisége ellen irányulnak.

A korábbi Btk. alapján sok esetben hibás jogalkalmazói (ügyészi, bírói) gyakorlat alakult ki abban a tekintetben, ahogyan a jogos védelmi helyzetek megítélésénél az arányosságot és a szükségességet vizsgálták. A kialakult hibás gyakorlat bizonyos esetekben az volt, hogy külön-külön vizsgálták a szükségességet és arányosságot. Az arányosság problémájának vizsgálata bizonyos esetekben oda vezetett, hogy mérlegre helyezték: milyen sérülés okozására terjedt ki a támadó szándéka, és milyen sérülést okozott ténylegesen az elhárító cselekmény. Ha az elhárító cselekmény irányába billent a mérleg nyelve a sérülés foka tekintetében, akkor az elsőfokú ítéletben túllépést állapítottak meg, míg végül a Legfelsőbb Bíróság a védekező javára döntött.⁷ Voltak olyan szélsőséges esetek is, ahol csupán a támadó és az elhárító eszközök között vetették össze, és az elhárító eszköz élet kioltására való alkalmassága alapján állapították meg a túllépést, vagy a jogos védelem hiányát.⁸

A kialakult hibás gyakorlatot egyébként a jogirodalom számos esetben bírálta⁹, míg végül az új Btk. hatálybalépése után 4/2013. BJE határozatában a Kúria rendezte a kérdést, és kijelentette, hogy „*a védekező cselekmény jog-szerűségének egyetlen kritériuma a szükségesség*”.

⁷ Példa erre a BH 1996. 292. számú jogeset: „A jogos védelem esetében a szükségesség és az arányosság megítélésénél a jogtalanul támadó valóságos szándékára a megtámadott az objektív tények és a külső megjelenési formák alapján következtethet, ezért a támadó részéről az ölsére irányuló szándék közlése, majd a megtámadott nyakának megszorításával történő fojtogatása közben a támadónak a megölése nem értékelhető az elhárításhoz szükséges mérték túllépéseként, így a jogos védelem címén történő felmentés indokolt [Btk. 29. §, 166. § (1) bek., Be. 214. § (3) bek. c) pont].”

⁸ Jogos védelmi helyzet megállapításának téves mellőzése olyan esetben, amikor a vádlott az ellene pusztá kézzel intézett támadást eszköz (kés) használatával hárítja el. BH, 1990/367.

⁹ A teljesség igénye nélkül lásd Kónyáné Kutrucz Katalin: Szükséges-e az arányosság a jogos védelemhez? Magyar Jog, 1985/12., 875., 877. o., Blaskó Béla: A jogos védelem néhány elméleti és gyakorlati kérdése. Főiskolai Figyelő, 1992/2., 96. o.; Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés, 2008.

Amint arra egy korábbi tanulmányomban is hivatkoztam, a gyakorlatban a szükségesség vizsgálata jogos védelmi helyzetben azt jelenti, hogy „*első-sorban azt kell vizsgálni, hogy fennállt-e a jogtalan támadás ténye, amennyiben igen akkor a szükségesség már nem vitatható, a védekező jogos védelmi helyzetben volt. Innentől kezdve a túllépés szempontjából kell vizsgálni azt volt-e enyhébb védekezési módja a védekezőnek, amennyiben igen, azt tudatosan tette-e félre avagy ijedtségből, menthető felindulásból.*”¹⁰

Két alapkérdés szerint kell megkezdeni egy jogos védelmi helyzetben alkalmazott rendőri fegyverhasználat kivizsgálását:

- jogtalan támadás vagy azzal való közvetlen fenyegetés ténye fennállt-e;
- enyhébb védekezési mód kizárható volt-e.

A jogtalan támadás vagy azzal való közvetlen fenyegetés fennállásának megállapítása olyan ténykérdés, amelyet az intézkedő rendőr jelentéséből, a rendőr, a jelen lévő tanúk és az intézkedés alá vont személy meghallgatásával lehet tisztázni.

Felvetődik a kérdés: mi minősül jogtalan támadásnak, ami alapot adhat a jogos védelmi helyzet megállapításához?

A jogirodalom által kidolgozott meghatározások szerint a *jogtalan támadás* „*egyfajta pozitív kihatás, melyhez az ártás, illetve az ártással való fenyegetés képzetét fűzzük*”¹¹, olyan aktív magatartással valósítható meg¹², ami a létező állapot megváltoztatására irányuló erőszakos fellépés formájában jelentkezik.¹³ A bírói gyakorlat szerint jogos védelmi helyzet alapjául nemcsak aktív, hanem passzív emberi magatartás is szolgálhat, „*ha a passzív magatartás lényegében a leendő sértett(ek) részéről a már elkövetett bűncselekménynek további folytatását célozza, még akkor is jogtalan támadásnak minősül, ha az elhárítás pillanatában ez nem párosul aktív magatartással (vö. BH 1997.512)*”¹⁴.

Az aktív támadásokra lehet példa, ha az intézkedő rendőrt megtámadják intézkedés közben, vagy más személy ellen irányuló aktív támadással szemben – jogos védelemből – alkalmaz löfegyvert a rendőr.

Passzív magatartások ellen alkalmazható fegyverhasználatra lehet példa, ha az elkövető a sértett nyakához kést szorítva tart fogva valakit, akit végül egy rendőri fegyverhasználat tesz ártalmatlanná.

¹⁰ Zsigmond Csaba: Az új jogos védelem jogalkalmazói problémái és kérdései. Belügyi Szemle, 2014/7–8.

¹¹ Degré Lajos: Jogos védelem az anyagi büntetőjogban. Pestvidéki Ny., Vác, 1910, 277. o.

¹² Földvári József: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 137. o. [Osiris tankönyvek]

¹³ Finkay Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill, 1914, 207–208. o.

¹⁴ Nagy Ferenc: i. m. 191. o.

A gyakorlatban a jogtalan támadások lehetnek a rendőr vagy más személy élete, testi épsége ellen irányuló közvetlen, intézett támadások, vagy azzal való közvetlen fenyegetések.

Az intézett támadások megállapítása a gyakorlatban nem okozhat különösebb nehézséget, hiszen egy személy elleni – testi sértés, emberölés, hivatalos személy elleni erőszak – már legalább kísérleti szakaszba jutott cselekménynek elhárítására irányul a fegyverhasználat mint jogos védelem.

Az intézett támadásokon kívül a közvetlenül fenyegető cselekmények is alapot adhatnak a jogos védelmi helyzet megállapításához. Az elmúlt öt évben keletkezett tíz fegyverhasználati esetből négyben közvetlenül fenyegető támadás elhárítására alkalmaztak a rendőrök fegyvert.

A felsorolt esetekben a támadás még nem volt intézett, azonban a jogtalan támadás ténye *közvetlen fenyegetésként* volt értékelhető, így mindegyik esetben jogszerű volt a fegyverhasználat. A közvetlenül fenyegető támadás tényére mindegyik esetben utalt az, hogy az elkövető élet kioltására alkalmas eszközt (fegyver, fegyvernek látszó tárgy, szűrőeszköz) tartott a kezében, és a támadást megelőző körülmények (például az elkövető közlései) utaltak arra, hogy azt használhatja. A közvetlenül fenyegető támadások elhárítására alkalmazott fegyverhasználati eseteknél a vizsgálat során a jogos védelem megállapításához támpontot nyújthat az a tény, ha a támadónál az ímént említett, az élet kioltására alkalmas eszköz volt, amelynek alkalmazását a rendőri fegyverhasználat akadályozta meg.

A következő alapkérdés jogos védelmi fegyverhasználat esetén annak tisztázása, hogy *enyhébb elhárítási mód* – azaz enyhébb kényszerítő eszköz – alkalmazása *kizárható volt-e* az adott helyzetben. Ha egyértelműen lett volna lehetőség enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazására, ehelyett a rendőr mégis fegyvert használt, akkor a jogos védelmi helyzetben minőségbeli túllépés állapítható meg, és a fegyverhasználat nem tekinthető jogszerűnek. A túllépés egyébként a fegyverhasználati alapelveknél kifejtett arányosságot is sérti.

Testi kényszer és bilincs alkalmazásának kizárását támaszthatja alá az a tény, ha a támadó egyértelműen erőfölényben volt, és a rendőr ezekkel a kényszerítő eszközökkel nem tudta volna a támadást elhárítani.¹⁵

---

¹⁵ A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 40. § szerint: „A megfogás, a leszerelés, az elvezetés vagy más, a rendőr által fizikai erőfelfejtéssel alkalmazott, valamely cselekvésre vagy cselekvés abbahagyására irányuló kényszerítés (a továbbiakban: testi kényszer) akkor alkalmazható, ha a rendőri erőfölény vagy az intézkedés alá vont személy állapota, magatartása folytán a rendőri intézkedés eredményessége ezzel biztosítható.”

Kizárhatja továbbá az enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazását az azonnali beavatkozás szükségessége, vagyis csak azonnali rendőri fegyverhasználatlal akadályozható meg, hogy a jogtalan támadó életet oltson ki. A gyakorlatban erre a szituációra tipikus példa, ha a jogtalan támadó lőfegyverrel vagy más, az élet kioltására alkalmas eszközzel hajtja végre a támadást, vagy azal közvetlenül fenyeget. Ilyen esetekben a fenyegetés súlyosságára, az eszköz veszélyességére tekintettel nem kerülhet sor más kényszerítő eszköz alkalmazására, hanem közvetlenül lőfegyver alkalmazható. Az általam vizsgált esetek közül csupán egy esetben volt lehetőség enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazására. Az intézkedő rendőr testi kényszer és vegyi eszköz alkalmazásával próbálta a jogtalan támadást elhárítani, mivel azonban ez eredménytelen volt, ezért a legsúlyosabb kényszerítő eszközt kellett alkalmaznia.

A szituációs jogos védelemnél alkalmazott rendőri fegyverhasználat

Az új Btk. 2013. július 1-jétől vezette be ezt a jogintézményt. A szituációs jogos védelemmel a rendőr rendkívül bizonytalan helyzetbe került. Az új Btk. és a szituációs jogos védelem bevezetésével egyidejűleg nem igazították a megváltozott jogi környezethez a rendőri fegyverhasználatot.

A hatályos Btk. szerint:

(2) A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha

- a) azt személy ellen*
  - aa) éjjel,*
  - ab) fegyveresen,*
  - ac) felfegyverkezve vagy*
  - ad) csoportosan*

követik el,

- b) az a lakásba*
  - ba) éjjel,*
  - bb) fegyveresen,*
  - bc) felfegyverkezve vagy*
  - bd) csoportosan*

történő jogtalan behatolás, vagy

- c) az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás.*

Szituációs jogos védelmi helyzetben a rendőrt vagy más személyt az *a)* pontban meghatározott szituációkban éri személy elleni jogtalan támadás. A *b)* pont esetén a jogtalan behatolás során tanúsított támadás minősül élet elleni támadásnak a felsorolt szituációkban, illetve a *c)* pont esetén a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen való behatolás során elkövetett jogtalan támadás tekinthető élet elleni támadásnak. Ezekben az Rtv. alapján elvileg fegyverhasználat illeti meg a rendőrt, azonban számos gyakorlati kérdés vetődik fel.

Az *a)* szerinti szituációknál sem a Btk. szövege, sem más jogszabály nem határozza meg vagy sorolja fel, mely magatartások minősülhetnek olyan személy elleni jogtalan támadásnak, amelyek a szituációs jogos védelmi helyzetet megalapozhatják. Jogalkalmazói probléma, hogy ezek azonosak-e a Btk. (Értelmező rendelkezések 459. § 26. pont) szerinti személy elleni erőszakos bűncselekményekkel.

A Btk. 459. § i) pont szerint például a hivatalos személy elleni erőszak¹⁶ is személy elleni bűncselekménynek minősül. Abban az esetben, ha ezt az értelmezést követjük, minden olyan esetben fennáll a rendőr fegyverhasználati joga, ha az intézkedő rendőr sérelmére a felsorolt szituációkban (például éjjel, vagy csoportosan) hivatalos személy elleni erőszakot követnek el.

Fegyverhasználat vizsgálatakor feltétlenül szükséges a hivatkozott tényállás elkövetési magatartásainak gyakorlati értelmezése, és ezek vizsgálata is okozhat problémás helyzetet.

A hivatalos személy elleni erőszak mint személy elleni cselekmény

Jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz elkövetési alakzat: *„Az akadályozás olyan tevékenység amelynek következtében a hivatalos személy nem tudja tovább folytatni a hivatalos eljárását. Az akadályozás megnyilvánulhat a mozgás, továbbjutás, valaminek a megléte korlátozásában, a korlátozás időtartama közömbös. Az akadályozás erőssége sem befolyásolja a cselekmény minősítését: megvalósul a cselekmény olyan eset-*

---

¹⁶ Btk. 310. § (1) „Aki hivatalos vagy külföldi hivatalos személyt

a) jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz,

b) jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel intézkedésre kényszerít, vagy

c) eljárása alatt, illetve emiatt bántalmaz,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

ben is, amikor az akadályozás a hivatalos személy erőteljesebb, határozottabb fellépésével elhárítható lett volna.”¹⁷

A joggyakorlat által megkívánt fontos feltétel, hogy az akadályozó cselekmény csak aktív magatartással valósítható meg, tehát a rendőri felszólításra valaminek a meg nem tétele nem valósítja meg a cselekményt. Az intézkedő rendőr karjának megragadása, elhúzása, eltolása már megvalósíthatja az erőszakkal akadályozás elkövetési magatartását.¹⁸ Fontos gyakorlati feltétel, hogy a rendőr akadályozása erőszakkal vagy fenyegetéssel történjen.¹⁹

A Legfelsőbb Bíróság kifejtette: *„Az erőszak fogalmát a törvény nem határozza meg. A bírói gyakorlat értelmében az erőszak fizikai erő kifejtéssel történő közvetlen vagy dolog által közvetített személy ellen irányuló tudatos meghatározó jellegű ráhatás, amelyet a konkrét eset összes körülményének figyelembevételével kell vizsgálni és megítélni.”*

A BH 2005. 339. számú jogesetnél az intézkedés alá vont személy anélkül, hogy a rendőr felé fordult volna, a dzsekijét dobta az intézkedő rendőr arcába azért, hogy elfuthasson, és kivonja magát az intézkedés alól. A Legfelsőbb Bíróság nem állapította meg az akadályozással elkövetett hivatalos személy elleni erőszakot, mivel álláspontja szerint *„a terhelt magatartása nem volt támadó jellegű, a sértettet veszélyhelyzetbe nem hozta. A terhelt által a dzseki eldobásakor alkalmazott egyetlen mechanizmusú fizikai erő kifejtés intenzitása, az erő kifejtéssel közvetítő dolog súlya, jellege és annak alkalmazási módja, a sértettre gyakorolt nem meghatározó, jelentéktelen hatása nem érte el az erőszaknak azt a fokát, amelyet a bírói gyakorlat az erőszakkal elkövetéshez megkíván. Viszont kétségtelenül alkalmas volt arra, hogy a sértett figyelmét elvonja és rövid időre jogszerű intézkedésében akadályozza. A terhelt szándéka is erre irányult, célja az volt, hogy az eljárás alól kivonja magát, hogy elmeneküléséhez időt nyerjen.”*

A jogeset is mutatja, hogy a gyakorlatban mind a közterületi intézkedés során, mind a parancsnoki kivizsgáláskor nehéz lesz mérlegelni, milyen szín-

¹⁷ Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar büntetőjog Különös Rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1997, 224. o.

¹⁸ Lásd a BH 1999. 437. számú ügy. A Legfelsőbb Bíróság kifejtette: A hivatalos személy elleni erőszak büntette megvalósul, ha az elkövető – akár közvetlen, akár közvetett formában – aktívan ellenszegülve, testi erő kifejtéssel gátolja, nehezíti, vagyis akadályozza a hivatalos személyt a jogszerű intézkedés megtételében [Btk. 229. § (1) bek.]. Ennél az esetben az intézkedés alá vont személy megragadta az intézkedő rendőr ruháját, majd ellökte. A Legfelsőbb Bíróság szerint ez a magatartás „az erőszakkal akadályozás tényállási fordulatot kimeríti”.

¹⁹ „Hivatalos személy elleni erőszak büntette – a hivatalos személy jogszerű eljárásában való akadályozásával – akkor valósul meg, ha az akadályozás erőszakkal vagy fenyegetéssel történik [1978. évi IV. törvény 229. § (1) bek. I. ford.]” BH, 2005/339.

tű erőszak alkalmas arra, hogy akadályozással elkövetett hivatalos személy elleni erőszak megállapítható legyen, és a situációk fennállása esetén akár a legsúlyosabb kényszerítő eszköz alkalmazásának lehetőségét is megnyissa. Erőszakkal akadályozással elkövetett hivatalos személy elleni erőszak fennállását állapították meg olyan esetben, amikor az intézkedő hivatalos személy (ennél a jogesetnél halór) az intézkedés alá vont személy gépkocsival való helyszínről távozásának megakadályozása céljából a gépkocsi csomagtartójára ugrott, és az intézkedés alá vont így indult el.²⁰

Jogszerű eljárásban erőszakkal vagy fenyegetéssel intézkedésre kényszerítés: „*A passzív hivatalos személy az alaki szabályoknak megfelelő olyan aktív tevékenységet fejt ki, intézkedik, amelynek anyagi jogi szabályai egyébként nem állnak fenn. A hivatalos személy olyan jogilag értékelt tevékenységet kénytelen kifejteni, amely nem az ő, hanem az elkövető akaratának felel meg. E körben is érvényes, hogy az engedelmség megtagadása, a passzív ellenállás nem intézkedésre kényszerítés.*”²¹

„*Nem minősíthető intézkedésre kényszerítésnek az az eset, amikor az ajtó ki nem nyitása miatt arra kényszerül a hivatalos személy, hogy azt felnyissa vagy betörje.*”²²

Az eljárása alatt, illetve emiatt bántalmaz elkövetési alakzat – a leggyakrabban előforduló formája a hivatalos személy elleni erőszaknak, ha az intézkedő rendőrt eljárása alatt bántalmazzák. A bántalmazás a kialakult jogi gyakorlat szerint *más testének szándékos jogellenes és célzatos érintése. A jogtudomány egyes művelői „a célzatos érintés helyett erőszakos jellegű behatást kívánnak meg”*²³. A kialakult bírói gyakorlat szerint nem szükséges, hogy a bántalmazás következtében testi sérülés is keletkezzen.²⁴

Gyakorlatilag az intézkedő rendőr meglökése, meglegyintése, de tárgyak szándékosan a rendőr felé dobása²⁵, vagy akár a testére mért igen csekély erejű ütés is alkalmas lehet a hivatalos személy elleni erőszak megállapítására. Ha ilyen esetekre a situációs jogos védelemnél megfogalmazott valamely feltétel fennállásakor kerül sor, ismét felvetődik a rendőri fegyverhasználat problémája.

20 Lásd BH, 2004/129.

21 Belovics Ervin – Molnár – Sinku Pál: Büntetőjog Különös Rész. HVG ORAC Kiadó, Budapest, 2002, 263. o.

22 Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: i. m. 224. o.

23 Uo. 216. o.

24 Lásd Blaskó Béla: A hivatalos személy elleni erőszak elméleti kérdései. Belügyi Szemle, 1990/6., 18. o.

25 A már hivatkozott BH, 2005/339. számú ügyben a dszekijét az intézkedő rendőr arcába dobó személy cselekményét – az eset összes körülményének figyelembevételével – a Legfelsőbb Bíróság nem értékelte támadó jellegűnek.

Még nagyobb nehézséget okozhatnak a gyakorlatban a szituációs jogos védelmi helyzeteknél a Btk.-ban megfogalmazott *közvetlenül fenyegető támadások* esetei.

Valamely körülmény fennállása esetén a rendőr felé irányított fenyegető kézmozdulat elvben megalapozhatja a rendőri fegyverhasználatot is.

A bűncselekmény elkövetési ideje, motívuma

A hivatalos személy elleni erőszak büntetvény vizsgálatakor feltétlenül tisztázni kell az elkövetési időt, illetve az *eljárása miatt* elkövetési mód esetén a cselekmény motívumát. Tisztázni kell, hogy a rendőr elleni támadásra a rendőr *jogszerű eljárásában, jogszerű eljárása alatt vagy amiatt* került-e sor. Ha nem a hivatkozott időtartamban, vagy nem a hivatkozott ok miatt (eljárása miatt), a hivatalos személy elleni erőszak nem állapítható meg. Itt jegyezném meg, ha *nem jogszerű eljárás során vagy jogszerű eljárás miatt ellene irányuló támadás elhárítása során használ a rendőr fegyvert*, a fegyverhasználat nem értékelhető rendőri fegyverhasználatként, és nem az erre vonatkozó szabályok alapján kell eljárni.

Jogszerű eljárás

Jogszerű eljárásban vesz részt a rendőr, amikor valamelyik, a rendőrségi törvényben foglalt rendőri intézkedést hajtja végre²⁶, vagy más jellegű szolgálati feladatot lát el: például személyőrzés, átkísérés, vagy akár bűnügyi nyomozóként a büntetőeljárás törvényben foglalt valamely nyomozati cselekmény (például kihallgatás, házkutatás, felismerésre bemutatás stb.).

Kijelenthető, hogy nem minden esetben csupán a konkrét rendőri intézkedések vagy nyomozati cselekmények végrehajtása jogszerű eljárás. Minden szolgálatban lévő rendőr jogszerűen jár el anélkül, hogy konkrét intézkedést vagy nyomozati cselekményt hajtana éppen végre. A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntésében leszögezte: *„A hivatalos személyt nemcsak a szó szoros értelmében vett közhatalmi tevékenységének a kifejtése során illeti meg a fokozott büntetőjogi védelem, hanem általában a szolgálata (munkaideje) alatt, amikor felkészül, illetve készenlétben áll az esetleges intézkedésre, és az*

---

²⁶ Lásd az Rtv. V. fejezetében felsorolt intézkedéseket.

ellene irányuló – erőszakkal vagy fenyegetéssel történő – ráhatás akadályozza a tervezett vagy szükségessé váló intézkedés megtételét (Btk. 229. §).’’²⁷

A gyakorlatban a járőrökcsiben ülő járőrök ellen intézett váratlan támadás vagy az őrszolgálatot ellátó rendőr leütése is hivatalos személy elleni erőszaknak minősül, holott konkrét rendőri intézkedést – konkrét közhatalmi tevékenységet – nem végeznek. Kijelenthető, hogy a rendőrt védi a büntető törvénykönyv akkor is, ha a munkaideje alatt szolgálatban van. Érdekes gyakorlati kérdésként vetődik fel, hogy a szolgálatban lévő, de munkaközi szünetet töltő rendőr ellen irányuló támadás is hivatalos személy elleni erőszaknak minősül-e. Állásontom szerint az idézett BH alapján igen. Konkrét gyakorlati példaként fordulhat elő, ha a járőr tevékenységet ellátó rendőrök munkaközi szünetben egyenruhában térnek be ebédelni, amikor is támadás éri őket.

Gyakorlati kérdésként vetődhet fel az intézkedés jogszerűségének kérdése. A jogszerűtlen intézkedés is élvezhet büntetőjogi védelmet.²⁸ A probléma megítélése szempontjából különbséget kell tenni az eljárás anyagi és eljárásjogi (alaki) jogszerűtlensége között.²⁹ Anyagi jogi szempontból jogszerűtlen intézkedés esetén a rendőr elleni támadás szintén hivatalos személy elleni erőszaknak minősülhet. Ugyanis az ilyen jellegű intézkedések ellen az Rtv. alapján utólag panaszt nyújthat be az intézkedés alá vont személy, az intézkedés során nem támadhatja meg a rendőrt. Például valakinek hanyagságból nem vonják vissza a körözését, és ezért előállítják. Az előállítás során köteles magát a rendőri intézkedésnek alávetni, holott anyagi jogi szempontból nem jogszerű az intézkedés.

Ellenben az eljárásjogilag kirívóan jogtalan intézkedések nem részesülnek büntetőjogi védelemben. Például ittasan intézkedik a rendőr, ennek során az intézkedés alá vont személy erőszakkal próbálja a rendőrt magától távol tartani. A kirívóan jogellenes cselekmények erőszakkal és fenyegetéssel is akadályozhatók. Az ilyen kirívóan jogtalan intézkedés során alkalmazott fegyverhasználat nem minősíthető jogszerűnek.

A Btk. nemcsak a rendőr hivatalos eljárása alatt elkövetett hivatalos személy elleni erőszakot rendeli büntetni, hanem azokat a cselekményeket is, amelyekre a rendőr jogszerű eljárása miatt kerül sor. Konkrét gyakorlati példája ennek, ha a szolgálatban nem lévő rendőrt utólag valamely szolgálati feladatával kapcsolatban bosszúból bántalmazták.

---

²⁷ Lásd BH, 1995/620.

²⁸ Rtv. 19. §. „A rendőri intézkedés során annak jogszerűtlensége nem vonható kétségbe, kivéve, ha a jogszerűtlenség mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható.”

²⁹ Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: i. m. 226. o.

A garázdaság mint a személy elleni bűncselekmény problémája

Ugyancsak jogalkalmazói kérdésként vetődik fel, ha a jogos védelemnél megfogalmazott személy elleni erőszak fogalmának értelmezésekor a *Btk. 459. §* *Értelmező rendelkezéseket* tekintjük alapnak, az ott található felsorolásból a garázdaság tényállása kimaradt. Pedig tipikus eset lehet például, hogy a rendőrt éjszakai szolgálat ellátása során egy garázdasághoz irányítják. A kiérkező rendőrt egy éppen zajló verekedés fogadja, amelyben az egyik fél bántalmaz egy másikat. A helyzet adott, mégis felvetődik a kérdés, hogy a garázdaság a situációs jogos védelmi helyzetet megalapozó személy elleni cselekménynek minősül-e, tehát alkalmazhat-e a rendőr löfegyvert a támadás elhárítására, a garázda cselekmény megszakítására.

Az egyes szituációk értelmezési problémái

A másik jogalkalmazói probléma a *Btk.* szövegben szereplő *éjjel* fogalmának az értelmezése. Mikortól számíthatjuk az éjjelt? A Kúria jogegységi határozata a korábbi büntetőjog-alkalmazás gyakorlatára hivatkozik: *„Az éjjel fogalmára sem az új, sem a korábbi Btk. nem ad meghatározást, azonban a magánlaksértés ítélkezési gyakorlata ennek a napszaknak az értelmezését kialakította, országosan egységesen kezeli, és nincs olyan ok, amely miatt attól eltérni kellene, tehát az a jogos védelem új rendelkezéseinél is változatlanul irányadó.”*³⁰

A hivatkozott ítélkezési gyakorlatot a korábbi *Btk.* kommentárja alapozta meg. A kommentár a magánlaksértésnél így definiálta az éjjel fogalmát: *„A gyakorlat általában a 23 óra és 05 óra közötti elkövetést tekinti éjjeli időpontnak.”*

Gyakorlati kérdés, hogy megállapítható-e a situációs jogos védelem, és a jogszerű fegyverhasználat abban az esetben, ha a rendőr éjjelkor, Budapest belvárosában egy jól kivilágított, forgalmas helyen hárít el egy jogtalan támadást, viszont nem állapítható meg, ha télen 19 óra körüli időben – amikor már sötét van –, egy kihalt külvárosi részen kell fegyvert használnia ellene vagy más személy ellen intézett garázda jellegű támadás elhárítására.

Mit tekintsen irányadónak az intézkedő rendőr, vagy a fegyverhasználat után a rendőr parancsnoka? Erre sem a hatályos jogszabályok, sem a kialakult joggyakorlat nem ad választ.

³⁰ Részlet a Kúria 4/2013. BJE határozatából.

A szituációs jogos védelem *a)* pontban felsorolt további – fegyveresen, felfegyverkezve, csoportosan – fogalmakat a jogalkotó egyértelműen megfogalmazza a Btk. 459. §-ában, ezeknek a fennállása esetén nem vetődhet fel jogértelmezési probléma. A fegyveresen, felfegyverkezve elkövetett támadások esetén egyébként az Rtv. 54. § (1) bekezdésének d) és i) pontjai alapján is megállapítható a fegyverhasználat jogossága.

Gyakori eset, hogy éjjel intézkednek rendőrök. Hogyan értékelhető, ha valaki egy éjszakai rendőri intézkedés során hirtelen mozdulattal a zsebéhez kap, vagy más hirtelen, fenyegető jellegű mozdulatot tesz a rendőr felé, és a rendőr ezt közvetlen fenyegetésként értékelve fegyvert használ? A szituációs jogos védelem feltételei adottak: éjjel, személy elleni irányuló közvetlenül fenyegető támadásként értékelhető, mely esetben a szituációs jogos védelem szabályai szerint a támadás élet ellen irányuló közvetlen fenyegetésnek tekinthető. Az Rtv. felhatalmazást ad a fegyverhasználatra.

Éjszakai rendőri intézkedések során a vázolt szituáció gyakran előfordul, ezért egyáltalán nem kizárható, hogy a rendőrök ilyen helyzetben fegyvert használnak. Hogyan értékeli a parancsnok? Jogszerűnek a szituációs jogos védelem alapján, vagy jogszerűtlennek. Akármelyiket választja, teljesen bizonytalan helyzet alakulhat ki, mind a rendőrök, mind az állampolgárok oldaláról. Az értékeléskor nyilvánvalóan figyelemmel kell lenni az Rtv. 15. §-ában foglalt arányosság követelményére is.³¹ Az arányosság alapján való mérlegelés viszont ellentmond a bevezetett új jogintézmény jogpolitikai indokainak, hiszen pontosan azért vezették be a szituációs jogos védelem jogintézményét, hogy a szituációk fennállása esetén mérlegelés nélkül elismerje a támadás elhárításának jogosságát, vagyis a jogalkotó által veszélyesnek ítélt helyzetekben zajló támadások minden esetben korlátozás nélkül elháríthatók legyenek³², és az elhárító cselekmény után ne legyen mérlegelés, ne induljon büntetőeljárás.³³

---

31 Rtv. 15. § (2) „Több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintette a legkisebb korlátozással, sértüléssel vagy károkozással jár.”

32 Az új Btk. miniszteri indoklása szerint: „a jogszerű támadás körülményei megteremtik a lehetőséget a védekezés szükségességének túllépésére”. Ezt kiegészítve Tóth Mihály megjegyzi: „valójában a rendelkezés nem túllépésre ad felhatalmazást, hanem a szükségesség mértékének felülvizsgálata alól ad felmentést”.

33 „Az új törvény a jogos védelmet, a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok között objektív büntethetőségi akadályként kezeli, amikor a jogos védelem során megvalósított cselekményt »nem büntetendőnek« tekintti... A büncselekmény hiánya olyan büntetőeljárás akadály, amelynek hivatalból történő észlelése nemcsak a már megindított büntetőeljárás megszüntetését, vagy bírósági szakban felmentő ítélet hozatalát kell eredményezze, de elejét veheti annak is, hogy a védekező egyáltalán büntetőeljárás hatálya alá kerüljön.”

A Btk. 22. § b) pontban felsorolt szituációk fennállásakor, vagyis amikor a lakásba történő jogtalan behatolás

- éjjel;
- fegyveresen;
- felfegyverkezve;
- vagy csoportosan történik, ezekben az esetekben szintén alkalmazható a rendőr fegyvert.

A Kúria 4/2013. BJE határozata kifejti: „*A lakásba történő jogtalan behatolás, maga a jogtalan támadás, mely azonban kizárólag aktív magatartással valósítható meg. Nem alapozza meg ezt a jogos védelmi helyzetet, ha a lakásba jogszerűen bejutó személy utóbb a lakást felszólítás ellenére nem hajlandó elhagyni.*”

Az idézett törvényi rendelkezés az Rtv. 39. § (1) bekezdésének b) pontjában megfogalmazott helyzetben³⁴ vetheti fel a rendőri fegyverhasználat lehetőségét, vagyis amikor valaki úgy hatol be másnak a lakásába, hogy azzal bűncselekményt valósít meg, és a rendőr ilyen szituációban intézkedik (lakásbetörés vagy magánlakásértés elkövetése).

A Btk. szövege és a Kúria idézett jogegységi határozata alapján kijelenthető, hogy gyakorlatilag egy már folyamatban lévő betörés elkövetőjével szemben alkalmazható lőfegyver.

A gyakorlati problémák további taglalása előtt először is a Btk. által használt fogalmak kapcsán felvetődő értelmezési problémákra érdemes kitérni.

A szituációs jogos védelemnél a lakás fogalmát a Btk. nem határozza meg. Felvetődik a kérdés, hogy a Btk. által használt lakás fogalma azonos lehet-e a rendőrségi törvény *Értelmező rendelkezésben* megfogalmazott magánlakás fogalmával egy rendőri intézkedés szempontjából.

Az Rtv. szerint magánlakás „*a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület*”. A büntetőjogi jogirodalom szerinti lakásfogalom: „*Lakás: minden olyan zárt hely, amely rendeltetésszerűen emberek tartózkodási helyeül és rendszeres szállásául szolgál. A definíció fogalmi elemei konjuktívak, vagyis bármelyik feltétel hiánya esetén büntetőjogi értelemben lakásról nem lehet szó. A rendeltetésszerűségnek determináló jelentősége van, mert pl. az istálló abban az esetben sem minősül*

³⁴ Az Rtv. 39. § b) pontja szerint a rendőr magánlakásban intézkedik: „bűncselekmény elkövetésének megakadályozása, megszakítása vagy büntetőeljárás terheltjének elfogása és előállítására céljából”.

lakásnak – épp az eltérő rendeltetése miatt – ha alkalmoszerűen, avagy nagy gyakorisággal éjjeli szálláshelyként szolgál.”³⁵

A gyakorlatban értelmezhető úgy a törvény, hogy például egy éjjeli lakásbetörés elkövetőjével szemben a situációs jogos védelem alapján megilleti a fegyverhasználat a rendőrt. Felvetődik a kérdés: ha egy üzletben tartózkodnak betörők éjjel, a rendőrt nem illeti meg a fegyverhasználat?

Gyakran előfordul, hogy a rendőröket olyan helyzethez irányítják, ahol bérlő-tulajdonos közötti jogvita alakult ki egy lakásban. Például ha a lakás tulajdonosa nem a Ptk.-ban, illetve a bérleti szerződésben meghatározott módon gyakorolja a jogait, és ezzel szükségtelenül háborítja a bérlőt a lakás használatában, és erre éjjel kerül sor, a Btk.-ban megfogalmazott situációs fennállnak (éjjel, magánlakásba való jogtalan behatolással követik el a bűncselekményt). A Btk. és az Rtv. értelmezése alapján a situáció rendőri fegyverhasználatot is megalapozhat. Az ilyen situációknál utólag az eset többnapos elemzésével is rendkívül bonyolult eldönteni, hogy a lakás tulajdonosa jogosan vagy jogtalanul hatolt be erőszakkal a saját tulajdonát képező, de a bérlő által birtokolt lakásba. A helyszínen intézkedő rendőröknek a pillanat törtrésze alatt kell dönteniük.

A Btk. a situációs jogos védelemnél *a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen törtető jogtalan behatolás* esetét is élet elleni támadásnak tekinti, tehát ilyen helyzetekben is felvetődik a fegyverhasználat.

Már vázoltam a lakás fogalmi meghatározásait. Gyakorlatilag az előbbiekben felrajzolt lakásfogalmat fedő helyiségekhez tartozó bekerített helyekre való fegyveres behatolás élet elleni támadásnak minősül. Ha valaki kertbe fegyveresen hatol be, a Btk. alapján élet elleni támadást követ el, vagyis ez a situáció is fegyverhasználatot alapozhat. Hozzáfűzöm, az Rtv. más rendelkezései alapján [Rtv. 54. § (1) bekezdés d) és i) pontja] is felvetődik a fegyverhasználat.

Rendőri fegyverhasználat végszükségben

Az Rtv. (52. §), illetve a hatályos Btk. alapján a rendőri fegyverhasználatra végszükségben is sor kerülhet. A végszükséget a büntető törvénykönyv a következők szerint szabályozza:

---

³⁵ Belovics Ervin – Molnár – Sinku Pál: i. m. 146–147. o.

„23. § (1) Nem büntetendő annak a cselekménye, aki saját, illetve más személyét vagy javait közvetlen és másként el nem hárítható veszélyből menti, vagy a közérdek védelme érdekében így jár el, feltéve, hogy a cselekmény nem okoz nagyobb sérelmet, mint amelynek elhárítására törekedett.

(2) Nem büntetendő, aki azért okoz nagyobb sérelmet, mint amelynek elhárítására törekedett, mert ijedségből vagy menthető felindulásból nem ismeri fel a sérelem nagyságát.

(3) Nem állapítható meg végszükség annak javára, akinek a veszély előidézése felróható, vagy akinek a veszély vállalása foglalkozásánál fogva kötelessége.”

A végszükség olyan veszélyhelyzet, ahol a veszélyforrás véletlenül keletkezett, vagy más személy által teremtett, és valaki a végszükségi helyzetben lévő személy mentése érdekében vagy más személy érdekében valamilyen bűncselekményt követ el.

Ha rendőri fegyverhasználat szemszögéből nézzük, a Btk. látszólag nem teszi lehetővé a rendőr számára végszükségi helyzetben a fegyverhasználatot, hiszen a (3) bekezdés szerinti rendelkezés a rendőrré is vonatkozik, mivel a rendőrnek a veszély vállalása foglalkozási kötelessége. Az Rtv. és a Btk. ellentmondásosnak tűnik, az ellentmondást csak a jogirodalom segítségével hívásával oldhatjuk fel.

Szikinger István álláspontja szerint a rendőrnek csak a saját érdekében alkalmazott lőfegyver használata nem lehet alapja a végszükség megállapításának, más érdekében történt lőfegyverhasználat esetén viszont megengedhetőnek tartja.³⁶ Ezt az álláspontot erősíti az Alkotmánybíróság 9/2004. (III. 30.) határozatának indokolásában kifejtett álláspontja is.³⁷

A gyakorlatban az Rtv. és a Btk. által megfogalmazott arányosságot³⁸ is figyelembe véve más érdekében is csak olyan veszélyhelyzetekben képzelhető el a rendőri fegyverhasználat, ha a mentett személy vagy személyek életének megmentése, vagyis életveszély elhárítása érdekében van szükség rá, hiszen a rendőri fegyverhasználat élet ellen irányuló kényszerítő eszköz. Ebből következően csupán vagyoni javak végszükségi helyzetben való megvédelése érdekében nem indokolt a fegyverhasználat.

³⁶ Szikinger István: Rendőrség a demokratikus jogállamban. Sik Kiadó Kft., Budapest, 1998, 144. o.

³⁷ „... a rendőri élethivatás részét képezi a veszélyhelyzetek vállalása, amelynek során saját élete védelme érdekében a végszükségre nem hivatkozhat”.

³⁸ A Btk. szerint akkor hivatkozhat valaki végszükségre, ha „a cselekmény nem okoz nagyobb sérelmet mint aminek elhárítására törekedett”, illetve az Rtv. generális szabálya szerint „A rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával”.

A gyakorlatban legvalószínűbb, hogy fegyverhasználatra végszükségi helyzetben akkor kerülhet sor, ha katasztrófa helyzetben (tűz, árvíz) a mentési folyamatokat akadályozó személyt kell ártalmatlanná tenni. Előfordulhat olyan helyzetben is, ha valakit életveszélyes állapotban kell sürgősen kórházba szállítani, amit valaki szándékosan akadályoz.

Összességében tehát a gyakorlatban végszükségi helyzetben alkalmazott rendőri fegyverhasználat parancsnoki vizsgálatok a jogszerűség szempontjából vizsgálendő, hogy a rendőr egyrészt más személy másrészt életének megmentése céljából, a kialakult konkrét életveszély elhárítása céljából alkalmazott-e löfegyvert. Jogszerűség szempontjából mindkét feltételnek fenn kell állnia.

IRODALOM

Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog Különös Rész. HVG ORAC Kiadó, Budapest, 2002

Blaskó Béla: A hivatalos személy elleni erőszak elméleti kérdései. *Belügyi Szemle*, 1990/6.

Buzás Gábor: Közigazgatás – rendészet – rendőri intézkedés. PhD-értékezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2010

Degré Lajos: Jogos védelem az anyagi büntetőjogban. Pestvidéki Ny., Vác, 1910

Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar büntetőjog Különös Rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1997

Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill, 1914

Földvári József: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997 [Osiris tankönyvek]

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001

Nagy-Juhák István: A rendőr fegyverhasználati joga. BM Kiadó, Budapest, 1997

Szikinger István: Rendészet a demokratikus jogállamban. Sík Kiadó Kft., Budapest, 1998

Zsigmond Csaba: Az új jogos védelem jogalkalmazói problémái és kérdései. *Belügyi Szemle*, 2014/7–8.

Korábban hatályos jogszabályok

A közbiztonság szervezéséről szóló 1881. évi III. törvénycikk

A magyar királyi rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. évi XIII. törvénycikk

1958. évi 22. tvr.

1963. évi 22. tvr.

22/1958. BM parancs

A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 1.) BM rendelet

A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet
A büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

Hatályos jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény

A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet

3/2004. (III. 30.) AB határozat

4/2013. BJE határozat

BH, 1990/367.

BH, 1996/292.

BH, 1997/437.

BH, 2003/227.

BH, 2004/129.

BH, 2005/339.

EBH, 2007/1583.